

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян” № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: arch@vas.bg

Изх. № 1226

Дата: 26.11.2020 г.

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
44-ТОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ -
Г-ЖА ЦВЕТА КАРАЯНЧЕВА

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА КОМИСИЯ ПО
ПРАВНИ ВЪПРОСИ -
Г-ЖА АННА АЛЕКСАНДРОВА

СТ А Н О В И Щ Е

ОТ ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ,
представяван от Ралица Негенцова,
председател на Висш адвокатски съвет

Относно:

Проект на Закон за изменение и допълнение
на Наказателно-процесуалния кодекс,
насочен към транспониране на директиви
2012/29/ЕС и 2016/800/ЕС на Парламента на
ЕС и Европейския съвет

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Министерският съвет е упражнил правото си законодателна инициатива като е внесъл за разглеждане в Народното събрание Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (ЗИДНПК), с който се цели

транспониране във вътрешното законодателство на посочените по-горе директиви на Европейския парламент и Съвета на ЕС. Директива 2012/29/ЕС е за „установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпленията“ и е трябвало да бъде транспонирана до 16 ноември 2015 г. Директива 2016/800/ЕС е относно „процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство“ и е трябвало да бъде транспонирана до 11 юни 2019 г.

Висшият адвокатски съвет счита, че приемането на предложените промени, макар и със сериозно закъснение, е крайно наложително, за да бъдат изпълнени ангажиментите на страната като лоялен член на ЕС. По принцип **не възразяваме срещу цялостното съдържание на законопроекта с две изключения**. Във връзка с това изразяваме следните съображения:

По транспонирането на Директива 2012/29/ЕС:

Вносителят на законопроекта не предлага промени в определителната норма на чл. 74, ал. 1 НПК, според която пострадал от престъплението („жертва“ по терминологията на Директивата) е „лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението“. Не е възпроизведена изрично разпоредбата на чл. 2 § 1 от Директивата, според която, когато с деянието е причинена смърт, за пострадали („жертви“) следва да се считат преживелите съпруг или съпруга, лицето, което е живяло в общо домакинство с починалия в ангажирана, постоянна и стабилна интимна връзка, неговите роднини по права линия, братя и сестри, както и издържаните от него лица. По отношение на лицата от този кръг Глава трета от Директивата утвърждава общото право на участие в наказателното производство, което включва правото им да бъдат изслушани, правото да искат преразглеждане на решението да не се провежда наказателно преследване, правото на достъп до възстановително правосъдие, правото на правна помощ, правото на възстановяване на разходите, правото на връщане на отнетото имущество, както и правото на обезщетение за вредите, причинени с престъплението, освен ако националното законодателство не предвижда алтернативна възможност това да стане в отделно гражданско производство (вж. чл. 16 от Директивата). При липсата на изчерпателно и прецизно определяне на кръга от правоимащи по чл. 74, ал. 1 НПК, очевидно е, че законопроектът залага на създаването на съдебна практика в унисон с Тълкувателно решение № 1/2016 от 21.06.2018 г. на Върховния касационен съд, с което е разширен установеният дотогава кръг от лица, легитимирани да получат обезщетение за

неимуществени вреди в резултат на смъртта на техен близък, като са съобразени и предписанията по Директивата.

Реален проблем обаче може да възникне с прилагането на чл. 74, ал. 2 НПК в сега действащата редакция. С възможността при смърт на пострадалия всички негови наследници да встъпват в неговите права българското наказателно-процесуално законодателство в значителна степен ще надхвърли предписанията на европейското право, а това може да доведе до **неоправдано затормозяване на развитието на процеса и приключването му извън разумния срок**. Правата на пострадалия ще преминават върху всички негови наследници, включително и такива, които са извън кръга, очертан с чл. 2, § 1 от Директивата, съответно – ТР № 1/2016 г. на ВКС, като сред тях може да окажат твърде далечни роднини на починалия (например, племенници, съпруга или съпруг на брат, съответно – на сестра и т.н.). Така на практика в някои случаи **статут на пострадал („жертва“)** ще бъде признат и на лица, които са извън кръга очертан с Директивата. Тук е мястото да се подчертае, че установената от Директива 2012/29/ЕС система от права е само по отношение на жертвата на престъплението (“пострадал“ по смисъла на НПК), но не и на неговите наследници. Нещо повече, т. 19 на преамбюла допуска държавите членки да могат „да установяват процедури за ограничаване на броя на членовете на семейството, които могат да се възползват от правата, установени в настоящата Директива“.

По транспонирането на Директива 2016/800/ЕС:

С внесеня законопроект се предлага създаването на нов чл. 389б НПК, съгласно който личностната характеристика на непълнолетния обвиняем и изготвеният звукозапис и видеозапис от неговия разпит не могат да се разгласяват по реда на чл. 198, ал. 1 НПК. Въведената забрана е абсолютна, но се създава неправилното впечатление, че разгласяването на аналогичните материали по отношение на пълнолетния обвиняем винаги е допустимо. Това е неправилно и не отговаря на задължителните международни стандарти (чл. 4 от **все още невъведената във вътрешното право Директива 2016/343/ЕС във връзка с презумпцията за невинност**), практиката на Конституционния съд във връзка с изясняване на понятието „следствена тайна“ (вж. Решение № 9 от 4 октомври 2011 г. по к.д. № 7/2011 г.) и редица осъдителни решения на Съда по човешките права (“Петров и Иванова срещу България“, „Славов и други срещу България“, „Стоянов и други срещу България“, „Масларова срещу България“ и др.). Затова е необходимо успоредно с новия чл. 389б НПК разпоредбата на чл. 198, ал. 1 НПК да бъде променена, така че да е пределно

ясно, че наблюдаващият прокурор може да разреши разгласяване на материали по закритото досъдебно производство само по изключение когато се търси **съдействие на обществеността за разкриване на обективната истина** или когато това се налага **за нуждите на националната сигурност** (например, за да се избегнат безредици, екологични опасности и т.н.). Така ще се избегнат конфликтни ситуации, при които неоправдано се накърняват презумпцията за невинност и други основни права, самото разгласяване съставлява престъпление (например, по чл. 145 или 145а НК) или се засягат конституционните права на трети лица. По законодателен път ще се снижи и рискът от осъждания на страната по дела пред Съда по правата на човека в Страсбург.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА